

ΟΥΤΟΠΙΑ

Τριμηνιαία Έκδοση Θεωρίας και Πολιτισμού, Καλλιδρομιών 89 και Τσαμαδού, 106 80 Αθήνα
Τηλ.: 210 36.07.742, Φαξ: 210 38.36.658, www.u-topia.gr

ΥΤΟΡΙΑ

A three-monthly Review of Theory and Culture, Editor: E.I. Bitsakis
Kallidromiou 89, 106 80 Athens, Greece,
Tel.: 210 36.07.742, Fax: 210 38.36.658, www.u-topia.gr

Εκδότης: Ευτύχης Μπιτσάκης

Εκδόσεις Τόπος

Κεντρική διάθεση: Εκδόσεις Τόπος

Πλαπούτα 2 & Καλλιδρομιού, 114 73 Αθήνα, Τηλ.: 210 32.21.580, Φαξ: 210 32.11.246

Συντακτική Επιτροπή

Βασίλης Αλεξίου, Χρίστος Αλεξίου, Λεωνίδας Βατικιώτης, Ειρήνη Γαϊτάνου, Πένη Γαλανάκη, Θανάσης Γκιούρας, Κώστας Γούσης, Χρήστος Δερμεντζόπουλος, Δημήτρης Δημητούλης, Αντρέας Θεοφίλου, Έκτωρ Κακναβάτος†, Τιτίκα Καραβία, Ερατοσθένης Καψωμένος, Κατερίνα Κήφ†, Μαρία Κοκκίνου, Λαοκρατία Λάγκα, Γιώργος Μανιάτης, Κατερίνα Μάτσα, Δημήτρης Μπελαντής, Ευτύχης Μπιτσάκης, Γιάννης Νικολακόπουλος, Ηρακλής Οικονόμου, Αντρέας Παγουλάτος†, Αποστόλης Παλιούρας, Νίκος Παπαδάτος, Πέτρος Παπακωνσταντίνου, Δημήτρης Σαραφινός, Μάνος Σπυριδάκης, Γιώργος Σταμάτης, Σταύρος Σταυριδής, Παναγιώτης Σωτήρης, Λένα Χαραλαμποπούλου, Αλέξανδρος Χρύσης.

Τακτικοί Συνεργάτες

Χρίστος Γεωργίου, Γιάννης Δάλλας, Μανώλης Δαφέρμος, Γιώργος Διζικιρκίης†, Σόνια Ιλίνσκαγια, Γιάννης Κουζής, Στάθης Κουβελάκης, Κώστας Λαπαβίτσας, Γιώργος Λιερός, Γιώργος Λιοδάκης, I.N. Μαρκόπουλος, Σταύρος Μανρουδέας, Θόδωρος Μεγαλοοικονόμου, Βασίλης Μηνακάκης, Χρυσούλα Μητροπούλου, Παναγιώτης Νούτσος, Ευαγγελή Ντάτση, Κώστας Παλούκης, Ευτύχης Παπαδοπετρακής, Δημήτρης Πατέλης, Σάββας Πατσαλίδης, Περικλής Παυλίδης, Γιώργος Παυλόπουλος, Γιάννης Πλάγγεσης, Ελένη Πορτάλιου, Δημήτρης Ρόκος, Νίκος Ταμπάκης, Δημήτρης Τζωρτζόπουλος, Πάνος Τότσικας, Γιώργος Τριμπέρης, υάσος Τσακίρογλου, Βασίλης Φούσκας.

Επιμέλεια και διόρθωση δοκιμών: Θάνος Μοσχούδης

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση: Εκδόσεις Τόπος, τηλ.: 210 82.22.835

Εκτύπωση: Προσχέδιο

Για τους συνεργάτες της Ουτοπίας

Τα κείμενα που δημοσιεύονται εκφράζουν τις απόψεις του συγγραφέα. Η Συντακτική Επιτροπή ευθύνεται για την επιλογή τους. Κάθε κείμενο κρίνεται από δύο ειδικούς, μέλη ή μη της Συντακτικής Επιτροπής. Σε περίπτωση διαφωνίας, το κείμενο δίδεται σε τρίτο κριτή. Τα προς κρίση από τη Συντακτική Επιτροπή κείμενα αποστέλλονται σε ηλεκτρονική μορφή σε αρχείο Word στη διεύθυνση, outopia@googlegroups.com. Το σύνολο των λέξεων των συμβολών πρέπει να είναι έως 6.000, της βιβλιογραφίας συμπεριλαμβανομένης, σε γραμματοσειρά Times New Roman και σε διάστιχο 1,5 ίντσας. Ακολουθείται το σύστημα Harvard. Για περισσότερες οδηγίες, βλ. στην ως άνω ιστοσελίδα.

Τιμή τεύχους :11 ευρώ. Ετήσια συνδρομή εσωτερικού: 40 ευρώ. Φοιτητές: 30 ευρώ. Οργανισμοί: 100 ευρώ. Ετήσια συνδρομή εξωτερικού: ΕΥΡΩΠΗ: 80 ευρώ - ΗΠΑ: 95 ευρώ. Οργανισμοί εξωτερικού: 130 ευρώ.

Συνδρομές: ALPHA BANK, 128002320002920 (ΜΟΤΙΒΟ ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.)
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ, 151/470821-09 (ΜΟΤΙΒΟ ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.)

Αριθμός τεύχους: 129, Απρίλιος - Μάιος - Ιούνιος 2019
ISSN: 1105-9141

Εξώφυλλο: Richard Rosenblum, *Venus Vine*, 1990
Οπισθόφυλλο: Viola Frey, *Grandmothers*, 1986

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 5 ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ
- 7 ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ
Μαρία Κοκκίνου
- 9 ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ, Η ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ
ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ
Αποστόλης Παλιούρας
- 37 ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΤΕΙ Η ΕΛΠΙΔΑ;
Ernst Bloch
- 45 Η ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΣΗ ΤΗΣ ΕΛΠΙΔΑΣ ΚΑΙ Η ΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΑ
ΤΗΣ ΧΕΙΡΑΦΕΤΗΣΗΣ
ΣΧΟΛΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ERNST BLOCH
Θανάσης Γκιούρας
- 59 Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΟΥ ΜΑΚΙΑΒΕΛΙ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΣΚΕΨΗ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ 20ού ΑΙΩΝΑ
ΟΙ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΡΕΤΟ, ΜΟΣΚΑ ΚΑΙ ΓΚΡΑΜΣΙ
Κώστας Τρακόσας
- 77 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑ
Πάνος Ντούβος
- 99 ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΙΣΘΗΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ;
Peter Fenves
- 117 ΚΛΙΜΑ, ΔΙΑΤΡΟΦΗ: ΔΥΝΑΜΕΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ;
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ
Νικήτας Αλιμπράντης

- 125 ΑΝΘΡΩΠΟΣ, ΤΕΧΝΟΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ
ΤΟΥ ΤΕΧΝΟΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
Ι.Ν. Μαρκόπουλος
- 139 ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΙ ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ
Ευτύχης Μπιτσάκης
- 171 ΑΥΤΟΝΟΜΙΣΤΙΚΕΣ ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΩΝ ΖΑΠΑΤΙΣΤΑΣ: ΜΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ
Christofer Gunderson

ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

- 199 ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ, *Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ*
Νίκος Φιλππαίος

Το πρώτο τεύχος της *Ουτοπίας* (Μάρτιος-Ιούνιος 1992), κυκλοφόρησε ακριβώς πριν από 27 χρόνια. *Τέταρτον Αιώνας!* Ήταν η εποχή της κατάρρευσης του «Σοσιαλιστικού Στρατοπέδου». Τα κόμματα της Αριστεράς δεν θέλησαν (μπορούσαν;) να ερμηνεύσουν την τραγική κατάσταση της πρώτης απόπειρας για δημιουργία κοινωνιών με στόχο την κομμουνιστική κοινωνία, και με πρώτη φάση τη μεταβατική μορφή τον Σοσιαλισμό. (*Ο σοσιαλισμός δεν συνιστά νέο τρόπο παραγωγής.*)

Ποιος θα έπρεπε να είναι ο στόχος των κομμάτων της Αριστεράς σ' αυτή την περίοδο της κατάρρευσης, της ανεπανάστασης και της γενικευμένης απογοήτευσης; Πρώτος και άμεσος στόχος μια απόπειρα ερμηνείας του (αρνητικά) κοσμοϊστορικού γεγονότος της κατάρρευσης. Αυτό θα έπρεπε.

Τα κόμματα και οι οργανώσεις της Αριστεράς θα έπρεπε να ερμηνεύσουν το γεγονός της κατάρρευσης. Να ελέγξουν την εγκυρότητα της μαρξιστικής θεωρίας, να ανακτήσουν μέσα από το σωρό των ερειπίων το επιστημονικό κεκτημένο του μαρξισμού, και να ανιχνεύσουν τις δυνατότητες του μέλλοντος. Έργο τεράστιο, αλλά αναγκαίο. Αλλά αντί γι' αυτό; Για τους μεν, αιτία της τραγωδίας ήταν ο Στάλιν και η προσωπολατρία. Για τους δε, οι επίγονοι: Μπρέζνιεφ, Γκορμπατσώφ και οι συν αυτοίς. Προδότες λοιπόν οι ηγέτες του Κόμματος των Μπολσεβίκων! Και η εργατική τάξη και οι Σοβιετικοί πολίτες; Γιατί παρακολούθησαν χωρίς να αντιδράσουν τη διαδικασία της κατάρρευσης και της διάλυσης; Απάντηση; Η επίσημη σιωπή.

Παρά ταύτα, στη χώρα μας, από οργανώσεις και άτομα, άρχισε μια διαδικασία για θεωρητική ερμηνεία του παρελθόντος και ανίχνευσης των θετικών δυνατοτήτων του μέλλοντος. Τον Μάρτιο του 1990 δημιουργήθηκε το περιοδικό *Διαλεκτική*, με σαφείς στόχους τα προηγούμενα ερωτήματα. Η *Διαλεκτική* ήταν ένα σημαντικό περιοδικό, μια διαφορετική φωνή μέσα στην αφωνία της παραδοσιακής (και διασπασμένης ήδη) Αριστεράς.

Δεν είναι στόχος της παρούσας στιγμής να εξηγήσουμε το βραχύβιο του σημαντικού αυτού περιοδικού. Αλλά η συζήτηση συνεχίστηκε μέσα από εφημερίδες, το ραδιόφωνο, στο εσωτερικό ομάδων και οργανώσεων. Το 1992 κυκλοφόρησε με μορφή βιβλίου, η πρώτη απόπειρα ερμηνείας της κατάρρευσης (πρόκειται για το *Ένα φάντασμα πλανιέται* του Ε. Μπισάκη). Ακολούθησαν τα βιβλία του Κ. Κάππου και του Γ. Ρούση. Το 1992 (Μάιος-Ιούνιος) κυκλοφόρησε το πρώτο τεύχος της *Ουτοπίας*.

Η *Ουτοπία* είχε αυτοχαρακτηριστεί ως περιοδικό *Θεωρίας και Πολιτισμού*. Δεν ήταν ένα πολιτικό περιοδικό. Ήταν όμως μέσα στην πολιτική.

Πώς ορίστηκε από την πρώτη στιγμή η σχέση της *Ουτοπίας*, με τα κόμματα και τις οργανώσεις της Αριστεράς; Μεταξύ σοβαρού και αστειού: Η *Ακαδημία* του Πλάτωνα είχε ως σύνθημα: *Μηδείς αγεωμέτρητος εισέτω...* Εμείς: *Δεν μας ενδιαφέρει αν έχεις κομματική ταυτότητα*. Μας ενδιαφέρει η θεωρητική σου συγκρότηση και η διάθεσή σου για δουλειά.

Έτσι με συνέπεια πορευτήκαμε από το 1992 μέχρι σήμερα: Κριτική του παρελθόντος. Ανίχνευση των θετικών δυνατοτήτων του σήμερα. Καλές σχέσεις με τα κόμματα και τις οργανώσεις της Αριστεράς: *Όχι σχέση εξάρτησης*. Συνέπεια: Οι καλές σχέσεις υπάρχουν και διατηρούνται (το ΚΚΕ μας αγνοεί). Αλλά: *Κανένα κόμμα ή οργάνωση* δεν μας έκανε κριτική. *Κανένα* δεν μας υπέδειξε, ούτε μας έκανε κάποια πρόταση. Έχουμε οργανώσει δεκάδες ημερίδες, συνέδρια, ελληνικά και διεθνή. Είχαμε την πρωτοβουλία της οργάνωσης των *Σεμιναρίων της Ουτοπίας*, που αφορούσαν προβλήματα Ιστορίας και Θεωρίας των Επιστημών, φιλοσοφικά προβλήματα και προβλήματα Θεωρίας της Τέχνης, κ.λπ. Συνεργαστήκαμε αυτά τα χρόνια με Πανεπιστήμια, με Ινστιτούτα, με την Ομάδα Διεπιστημονικής Έρευνας και με άλλες ομάδες. Όλη αυτή η δραστηριότητα, η οποία δεν έχει καταγραφεί, είχε αξιόλογη απήχηση στον χώρο της διανοήσης και ειδικά της νεολαίας. Είκοσι επτά χρόνια. 129 τεύχη. Περίπου 30.000 σελίδες θεωρητικής έρευνας και αναζήτησης.

Και τώρα τι; Το σημερινό τεύχος θα κυκλοφορήσει προς τα τέλη Ιουνίου μετά και πριν τις διαδοχικές εκλογικές αναμετρήσεις. Από τα ως σήμερα δεδομένα: Υπάρχει μια αναμφισβήτητη στροφή του εκλογικού σώματος προς τα Δεξιά, και μια ακατανόητη αντοχή της νεο-ναζιστικής *Χρυσής Αυγής*. Στην Ευρώπη: Κρίση, περιθωριοποίηση, εξαφάνιση των κομμουνιστικών κομμάτων. Παρακμή του εργατικού κινήματος. Στροφή προς τα Δεξιά, εμφάνιση και ενίσχυση ακροδεξιών και νεοναζιστικών οργανώσεων. Εν τω μεταξύ, παγκοσμιοποίηση, κινήματα απόσχισης, πόλεμος της Νέας Τάξης, νέος «ψυχρός» και τοπικοί «θερμοί» πόλεμοι, «ανθρωπιστικοί» πόλεμοι με βομβαρδιστικά, πυρηνική απειλή από την ηγεσία των ΗΠΑ, τρισεκατομμύρια για εξοπλισμούς, φτώχεια, ανεργία, πείνα μέσα στον κοινωνικό τους πλούτο, από διπολικό, διαδικασία δημιουργίας ενός πολυ-πολικού ανταγωνιστικού κόσμου.

Πού πηγαίνει η ανθρωπότητα; Κατά τον Μαρξ, η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων έρχεται σε σύγκρουση με τις σχέσεις παραγωγής. Συνέπεια, η επανάσταση. Το απλόικό αυτό σχήμα δεν είναι η αντίληψη του Μαρξ και του Μαρξισμού για την Ιστορία. Η ιστορία είναι *πεδίο δυνατοτήτων* και η πραγματοποίηση μιας δυνατότητας, προϋποθέτει την ενεργό συμμετοχή του υποκειμενικού παράγοντα: κόμματα, οργανώσεις, θεωρία και πράξη.

Υπάρχει λοιπόν ελπίδα; Αυτό είναι το τραγικό ερώτημα της σημερινής κατάστασης. Θα ξυπνήσει ο γίγαντας – η εργατική τάξη; Θα δημιουργηθούν προϋποθέσεις για νικηφόρες και βιώσιμες σοσιαλιστικές επαναστάσεις; Συνολικά: Θα μπορέσει η ανθρωπότητα να ελέγξει τις φοβερές δυνάμεις της σύγχρονης τεχνολογίας και το ιστορικό γίγνεσθαι;

Δεν είναι τυχαίο ότι το σημερινό τεύχος της *Ουτοπίας* θέτει με τα δυο πρώτα άρθρα το πρόβλημα της ελπίδας. Με βάση τα σημερινά επιστημονικά δεδομένα δεν υπάρχει ανθρωπολογικό εμπόδιο για μια κοινωνία κοινής προσπάθειας, αλληλεγγύης και ελευθερίας. Με τις μικρές δυνάμεις μας, ως *Ουτοπία* θα υπηρετήσουμε και στο μέλλον τον ευγενή στόχο για την ανάδυση και την επικράτηση ενός *νέου ανθρωπισμού*, που θα είναι η ιστορική άρνηση της καπιταλιστικής βαρβαρότητας.